

China: vreedzame opkomst of militaire dreiging?

Kees Homan

Inleiding

De Amerikaanse minister van Defensie, Donald Rumsfeld, stelde zich in een toespraak in Singapore op 4 juni van het afgelopen jaar de vraag: "Since no nation threatens China, one wonders: why this growing investment?"¹ Hij doelde daarmee op de aangekondigde verhoging van het officiële Chinese defensie budget met 12,9% tot 29,9 miljard dollar. De laatste tien jaar is dit budget jaarlijks - met uitzondering van 2003 - met meer dan tien procent gestegen. Deze openbaar gemaakte gegevens omvatten echter niet de uitgaven voor defensie-onderzoek en die voor de aankoop van buitenlandse wapens, met name uit Rusland. Ook de inkomsten van de boerderijen en ondernemingen van de strijdkrachten, de opbrengst van de civiele diensten die de strijdkrachten leveren, en de aan defensie gerelateerde begrotingsposten van andere ministeries zijn niet in de defensiebegroting opgenomen. Westerse analisten menen dat in werkelijkheid jaarlijks zo'n 60 tot 90 miljard dollar aan defensie wordt besteed.²

In deze bijdrage zal ik nader ingaan op het Chinese veiligheids- en defensiebeleid. Allereerst besteed ik in het kort aandacht aan de hoofdlijnen van het Chinese buitenlands beleid. Hierna ga ik in op de in belang toenemende Shanghai Cooperation Organisation. Vervolgens behandel ik de taken en middelen van het Chinese Volksleger (PLA). Daarna ga ik in op de verhouding tussen de Verenigde Staten, Japan en China in het algemeen en de kwestie Taiwan en de Amerikaanse anti-raketverdediging in het bijzonder. Ik eindig met een korte slotbeschouwing.

Het Chinese buitenlands beleid

Het buitenlands beleid van China zet zich vooral af tegen de huidige door de Verenigde Staten gedomineerde wereld en streeft naar een multipolaire wereldorde.³ China wil daartoe nauwe betrekkingen met andere machtscentra aanknopen, in het bijzonder de Europese Unie. Het land neemt in toenemende mate deel aan multilaterale fora, zoals de Wereld Handels Organisatie (WTO), de Shanghai Cooperation Organisation en het ASEAN Regional Forum. China geeft bovendien leiding aan de zes-partijen besprekingen over Noord-Korea. In totaal participeert China in meer dan vijftig internationale gouvernementele organisaties en meer dan duizend internationale niet-gouvernementele organisaties. Onder het etiket van 'China's Peaceful Rise to Great-Power Status', wil China ideologische verschillen overstijgen om in samenwerking met alle andere landen te streven naar vrede en ontwikkeling. Anders dan de opkomst van Duitsland of Japan aan het begin van de 20e eeuw, zal volgens deze visie de opkomst van China niet tot een wereldoorlog leiden.⁴ In tegenstelling tot de jaren negentig, toen China op assertieve wijze claims indiende bij territoriale en maritieme disputen, getuist het land zich tegenwoordig de nodige inspanningen om bij de nabuurlanden de indruk te vestigen van een verantwoordelijk en constructief partner.

China geeft de komende decennia vooralsnog de hoogste prioriteit aan de economische ontwikkeling van het land. De economie is sinds 1979 met gemiddeld meer dan negen

procent per jaar gestegen. China is in 2004 opgeklommen tot de derde plaats op de Lijst van grote handelsnaties, na de Verenigde Staten en Duitsland. Teneinde in de groeiende behoefte aan energie en grondstoffen te voorzien, heeft China met diverse landen in Azië (Birma, Centraal-Aziatische Landen, Indonesië, Iran), Afrika (Angola, Soedan) en Zuid-Amerika (Venezuela) overeenkomsten gesloten.⁵ China werd in 2003 de tweede grootste consument en derde grootste importeur van olie.

Shanghai Cooperation Organisation (SCO)

Een organisatie waarin China een leidende rol speelt, is de Shanghai Cooperation Organisation (SCO), de opvolger van de Shanghai Five. Teneinde zijn relaties met de buurlanden te normaliseren en zijn invloed in Centraal-Azië te vergroten, nam China in 1996 het initiatief tot de oprichting van de Shanghai Five.⁶ Naast China maken Rusland, Kazachstan, Kirgizië en Tadzjikistan hiervan deel uit. Primaire doel was het oplossen van de grensgeschillen tussen deze landen en het nemen van vertrouwenwekkende maatregelen. Zo kwamen de deelnemende landen onder meer overeen de omvang van hun strijdkrachten langs de grenzen te verminderen. Tijdens een top in Bisjkek, Kirgizië in 1999, werden vertrouwenwekkende maatregelen aangenomen en werkgroepen ingesteld om zich te buigen over internationaal terrorisme, drugshandel, wapensmokkel en illegale immigratie. Alle vijf landen toonden zich bezorgd over het overslaan van islamitisch extremisme en de oorlog in Afghanistan naar hun regio. In juni 2001 werd de Shanghai Five opgevolgd door de SCO. Oezbekistan trad dat jaar ook toe tot de organisatie. De deelnemende landen ondertekenden tijdens een top van de SCO in St. Petersburg in juni 2002 een handvest dat voorziet in een juridische basis voor de organisatie, waarvan het secretariaat in Beijing is gevestigd.

Op de meest recente bijeenkomst van deze organisatie in juli jongstleden waren behalve de vaste leden China, Rusland, Kazachstan, Oezbekistan, Tadzjikistan en Kirgizië, voor de eerste keer ook Pakistan, India en Iran als waarnemers aanwezig. In de slotverklaring van de bijeenkomst werd 'buitenlandse' [lees "Amerikaanse"] inmenging' in de regio veroordeeld en werd Washington opgeroepen een datum te noemen voor terugtrekking van troepen uit Oezbekistan en Kirgizië. Inmiddels is op verzoek van Oezbekistan op 21 november jl. een eind gekomen aan de Amerikaanse militaire aanwezigheid op de vliegbasis Karshi-Khanabad.

Maar in de praktijk bestaan er grote verschillen van inzicht tussen de deelnemende landen over de doelstellingen van de SCO. Wat hen bindt is wens de westerse invloed in Azië terug te dringen. Maar de Centraal-Aziatische landen beschouwen de SCO ook als een organisatie waarbinnen hun autoritaire regimes kunnen overleven. Voor China is zowel vanuit strategisch oogpunt als vanwege de aanwezige energiebronnen de Centraal-Aziatische regio van groot belang.

Het Chinese Volksleger

Een steeds belangrijker instrument van het Chinese buitenlands en veiligheidsbeleid is het Chinese Volksleger (PLA). Het PLA is geen staatsorgaan, maar de gewapende vleugel van de communistische partij. Aan het hoofd hiervan staat de Centrale Militaire Commissie onder voorzitterschap van de president, die tevens secretaris-generaal van de communistische partij is.⁷ Tot 2004 maakte alleen de bevelhebber van de landstrijdkrachten

deel uit van deze commissie. Sindsdien zijn ook de bevelhebbers van de zee-, lucht-, en raketstrijdkrachten als lid van deze commissie toegetreden. Dit onderstreept de accentverschuiving in het defensiebeleid van de landstrijdkrachten naar de andere drie krijgsmachtdelen. Het Volksleger beschikt over 2,3 miljoen parate militairen, 800.000 reservisten en tien miljoen militia. Deze laatsten kunnen worden ingezet ter ondersteuning van de strijdkrachten, maar ook bij binnenlandse rellen.

Het militair materieel waarover het Volksleger beschikt, bestaat globaal uit 6.500 tanks, 11.000 stuks artillerie, 64 grote oppervlakteschepen, 70 onderzeeboten, 1.500 gevechtsvliegtuigen, 780 bommenwerpers, 40 raketten met een intercontinentaal bereik en 780 raketten met een middenlang c.q. korte afstands bereik. Kwalitatief gezien valt er veel af te dingen op het militair materieel: het overgrote deel is sterk verouderd. De meer geavanceerde wapensystemen waarover China beschikt, zijn voornamelijk in Rusland aangekocht. De Chinese kernmacht is in vergelijking met die van de Verenigde Staten en Rusland klein, relatief kwetsbaar en vrij primitief. De twintig CSS-3 ballistische raketten kunnen Alaska bereiken, terwijl de twintig CSS-4 ballistische raketten meerdere delen van de Verenigde Staten binnen bereik hebben. In tegenstelling tot de andere officiële kernwapenstaten breidt China zijn kernwapenarsenaal uit. Naar verwachting zullen de Chinese intercontinentale nucleaire strijdkrachten tegen 2015 over 75 tot 100 kernkoppen beschikken. Hiervan zal ook de nieuwe onderzeeboot van het type 094 met zestien ballistische raketten deel uitmaken.

Militaire doctrine

De huidige Chinese militaire doctrine gaat terug tot de doctrine van 'actieve defensie' onder Mao Zedong. Deze ging uit van een langdurige uitputtingsoorlog, waarbij op het operationele niveau offensieve acties de gevechtskracht van de tegenstander in de korte tijd moesten minimaliseren. De eerste Golfoorlog in 1991 toonde aan dat China met een grote achterstand kampte op de geavanceerde Amerikaanse wapensystemen en operationele concepten. Dit leidde tot de doctrine van 'lokale oorlogen onder hoogwaardige technologische condities'. Deze doctrine werd in 1999 geformaliseerd, vlak voordat de NAVO onder leiding van de Verenigde Staten de operatie Allied Force tegen Servië uitvoerde. Het intensieve gebruik van precisie-geleide munitie door de NAVO in deze operatie, maakte de Chinezen duidelijk dat zij ook op dit gebied vele tekortkomingen kenden. Het PLA is vervolgens de nadruk gaan leggen op een adequate verdediging van zijn militaire faciliteiten en vitale civiele infrastructuur in het geval er een oorlog met de Verenigde Staten zou uitbreken.

Het Chinese Defensie Witboek dat in december 2004 verscheen, kondigt een nieuwe doctrine aan, die inhoudt dat het Volksleger erop voorbereid moet zijn 'lokale oorlogen onder de voorwaarden van 'informationalization' te kunnen voeren en winnen. Deze doctrine is vooral het gevolg van de ontwikkelingen op het gebied van informatietechnologie.

Het Chinese leiderschap beschouwt de Verenigde Staten als zijn belangrijkste opponent. Dit verklaart voor een belangrijk deel de verhoging van het Chinese defensiebudget en de volgende drie missies die de strijdkrachten op korte termijn moeten kunnen uitvoeren. In de eerste plaats moet het Chinese Volksleger een grootschalige conventionele aanval of nucleaire aanval van de Verenigde Staten op China kunnen afschrikken. In de tweede plaats moeten de Chinese strijdkrachten over voldoende middelen beschikken om een invasie op

Taiwan te plegen. En in de derde plaats moet het PLA een interventie van de Verenigde Staten voorkomen, in het geval Beijing besluit de hereniging met Taiwan met geweld af te dwingen. Terwijl de Chinese strijdkrachten waarschijnlijk voldoende zijn toegerust voor de eerste missie, zijn ze dat niet voor de andere twee missies.

Modernisering

De eerder genoemde 'informationalization' staat centraal in het ambitieuze moderniseringsprogramma van het Chinese Volksleger, waarin de zee- en luchtmacht een prominente rol vervullen.⁸ De bouw van grote oppervlakteschepen, in samenhang met de uitbreiding van de luchtlandingstroepen en amfibische strijdkrachten, betekent dat China in toenemende mate over militaire middelen gaat beschikken die niet alleen tegen Taiwan, maar ook verder in de regio kunnen worden ingezet. Zo is de Chinese marine de afgelopen jaren bijzonder actief geworden in de Oost-Chinese Zee. Hoewel China zijn eigen moderne defensie-industrie aan het opbouwen is, koopt het de meest geavanceerde wapensystemen nog steeds in het buitenland. Meer dan 95 procent van de Chinese wapenimporten is afkomstig uit Rusland, Oekraïne en Wit-Rusland. Rusland heeft als grootste wapenleverancier de afgelopen jaren onder meer moderne Kilo-klasse onderzeeboten, Su-27 en Su-30 gevechtsvliegtuigen en 5-300 SAM raketten geleverd.

De EU heeft sinds 1989 een wapenembargo tegen China ingesteld, naar aanleiding van het bloedig neerslaan van de demonstraties op het Plein van de Hemelse Vrede. Hoewel Duitsland in 2003 en Frankrijk in 2004 zich voor opheffing van het embargo uitspraken, hebben Denemarken, Finland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden dit afgewezen. Nadat China in maart van 2005 de tegen Taiwan gerichte Anti-afscheidingswet afkondigde, aanvaardde het Europees Parlement een maand later een niet-bindende resolutie om het embargo te handhaven. Overigens wordt het embargo door de EU-lidstaten op verschillende wijzen geïnterpreteerd.

De ruimte

Al enige jaren vormt de ruimte een van de speerpunten van het defensiebeleid.⁹ China lanceerde zijn eerste satelliet in de ruimte in 1970. Op dit moment zijn dat er achttien en naar schatting zal dit aantal in 2010 zijn uitgebreid tot honderd. De eerste bemande ruimtevlucht vond plaats in 2003. Vorig jaar verbleven twee Chinese astronauten in de ruimte om wetenschappelijk onderzoek te verrichten. China heeft in 2003 met de EU een overeenkomst afgesloten over het Galileo-project, dat voorziet in dertig satellieten in de ruimte tegen 2008. Galileo wordt de tegenhanger van het Amerikaanse GPS, en maakt een zeer nauwkeurige plaatsbepaling mogelijk. China verricht ook onderzoek naar anti-satellietwapens, die vanaf de grond satellieten kunnen uitschakelen. Dit laatste is een reactie op het door China onderkende gevaar dat de Amerikaanse raketverdediging in de toekomst de Chinese intercontinentale raketten kan neutraliseren.

Verhouding China-Verenigde Staten

Over de vraag in de Verenigde Staten hoe op de Chinese opkomst moet worden gereageerd, kunnen de meningen ruwweg in twee scholen worden verdeeld.¹⁰ De eerste

school bestaat voornamelijk uit zakenlieden en wetenschappers die geloven in een 'globaliserende' wereld, waarin landen meer te winnen hebben bij samenwerking dan bij confrontatie. Deze school heeft vooral oog voor de mogelijkheden die een zich snel ontwikkelend China voor de Verenigde Staten biedt. Een politiek gevoelige zaak in dit verband is overigens het grote handelstekort met China, dat vorig jaar 201,6 miljard dollar bedroeg. De tweede school beschouwt China vooral als een bedreiging en maakt zich zorgen over de mogelijk kwade bedoelingen van Beijing. Deze school heeft veel aanhangers in het Congres en in militaire kringen.¹¹

De vraag welke intenties precies schuilgaan achter de modernisering van het Chinese Volksleger, blijft in de Verenigde Staten een onderwerp van aanhoudende discussie. Illustratief hiervoor is het vorig jaar uitgebrachte jaarlijkse rapport van het Pentagon aan het Congres over China's defensie.¹² Door meningsverschillen in de bureaucratie in Washington ondervond de publicatie van het rapport vier maanden vertraging. Het rapport is gematigd van toon en is tekenend voor de ambivalentie waarmee in dit land naar de militaire ontwikkelingen in China wordt gekeken. Enerzijds betoogt het rapport dat China nu al een risico voor de regionale machtsverhoudingen is en dat de modernisering en uitbreiding van het Chinese wapenarsenaal in de eerste plaats tot doel hebben een Amerikaans ingrijpen ten aanzien van Taiwan te beletten. Anderzijds wordt aangegeven dat China op militair (technologisch) vlak nog decennia achter loopt en het vooralsnog zo'n vaart niet loopt met China als militaire dreiging. Zoals verwacht mocht worden heeft China het rapport onmiddellijk als 'ongegrond' en als 'China-is-dreigingparanoia' van de hand gewezen.

Amerikaans-Japans bondgenootschap

Om hun positie in de regio te behouden, of zelfs te versterken hebben de Verenigde Staten de laatste jaren de militaire samenwerking met Japan geïntensiveerd.¹³ Daarnaast onderhoudt Amerika in Zuidoost-Azie betrekkingen met de strijdkrachten van Thailand, de Filipijnen, Maleisië en Singapore en zijn sinds kort de banden met de Indonesische krijgsmacht weer hersteld. Voor de Verenigde Staten is vooral de samenwerking met Japan van groot strategisch belang. Zij vormt niet alleen een tegenwicht tegen de groeiende Chinese militaire macht, maar Japan verschaft daarnaast ondersteuning op het gebied van logistiek en inlichtingen en het faciliteert Amerikaanse militaire inzet in potentiële crisishaarden.

Voor Japan biedt het bondgenootschap met de Verenigde Staten ook grote voordelen. De Amerikaanse nucleaire paraplu biedt bescherming tegen een aanval van een kernwapenstaat. Naast China en Rusland is ook waarschijnlijk Noord-Korea inmiddels in staat kernwapens tegen het Japanse grondgebied in te zetten. De Verenigde Staten zijn ook uit demografisch oogpunt voor Japan van belang. De demografische ontwikkelingen zijn namelijk drastisch in het voordeel van Beijing aan het verschuiven. Zo was er vijftig jaar geleden een Japanner op iedere zes Chinezen. Tegen 2050 zal dit naar schatting een op zestien zijn.¹⁴

De Japans-Chinese betrekkingen zijn de laatste jaren verslechterd. Een belangrijke oorzaak hiervan zijn de bezoeken van premier Koizumi aan de tempel in Yasukuni. Deze tempel eert de zielen van 2,5 miljoen Japanse gesneuvelden, waaronder die van veertien oorlogsmisdadigers uit de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast leidde de herziening van een

Japans geschiedenisboek vorig voorjaar tot felle anti-Japan demonstraties in China. De passage in het boek waarin gesproken wordt over 'een groot aantal Chinezen' die gedood zijn bij de Japanse verovering van Nanjing in 1937, vond China veel te eufemistisch. De schattingen over het aantal doden variëren namelijk van 150.000 tot 300.000. Ondanks de politieke geschillen werken China en Japan economisch intensief samen. De bilaterale handel bedroeg in 2004 zo'n 150 miljard dollar. Daarmee is China de Verenigde Staten gepasseerd als grootste handelspartner van Japan.

Taiwan

De hoogste prioriteit voor China op veiligheidsgebied heeft de hereniging met de 'afvallige' provincie Taiwan. De vorig jaar aangenomen Anti-afscheidingswet heeft dit weer eens onderstreept. Deze wet sluit niet uit dat eventueel met geweld het eiland met het vasteland' herenigd' zal worden. De militaire krachtsverhoudingen tussen China en Taiwan zijn de laatste jaren in het voordeel van China aan het verschuiven. Het aantal in de Chinese kuststrook gestationeerde raketten (650 tot 730) en gevechtsvliegtuigen (705) die Taiwan kunnen bereiken wordt ieder jaar groter.

De Taiwanese krijgsmacht beschikt over 290.000 parate militairen, 22.000 paramilitairen en 1.653.500 reservisten. Het militair materieel dat onder meer uit 150 Amerikaanse F16 gevechtsvliegtuigen, zestig Franse Mirage 2000-5 gevechtsvliegtuigen en Amerikaanse en Franse fregatten bestaat, is vrij modern. Taiwan heeft de laatste jaren zijn defensie-inspanning echter verminderd. Het percentage van het BNP dat aan defensie wordt besteed is tussen 1994 en 2005 gedaald van 3,8 naar 2,4%. De voorgenomen aankoop van geavanceerde Amerikaanse wapensystemen, zoals maritieme Orion-patrouillevliegtuigen, diesel-voortgestuwde onderzeeboten, onderzeeboot-jagers en houwitzers - voor een bedrag van 30 miljard dollar - wordt vanwege binnenlandse politieke onenigheid steeds uitgesteld. Een Chinese invasie op Taiwan is echter vooralsnog niet te verwachten, vanwege de risico's die China loopt met een eventuele Amerikaanse militaire betrokkenheid. De Verenigde Staten hebben Taiwan min of meer de garantie gegeven het land te hulp te snellen indien China het eiland aanvalt.

Opmerkelijk is overigens dat ondanks de politieke spanningen tussen Taiwan en het vasteland, de economische banden steeds intensiever worden. De export van Taiwan naar China bedroeg in 2004 bijna 65 miljard dollar, waartegenover 13,5 miljard dollar aan import van het vasteland stond. Taiwan neemt ook ongeveer de helft van de buitenlandse investeringen in China voor zijn rekening. Het is niet uitgestoten dat China ernaar streeft via economische integratie geleidelijk aan een politieke integratie tussen het vasteland en Taiwan tot stand te brengen.

Overigens is de onafhankelijkheidsbeweging op Taiwan aan het uitsterven. Taiwanese polls wijzen constant uit dat minder dan tien procent van de bevolking een onafhankelijkheidsverklaring steunt.¹⁵ Bedacht dient ook te worden dat meer dan twintig procent van de Taiwanese huwelijken met een Chinees of Chinese van het vasteland wordt gesloten en meer dan een miljoen Taiwanese een huis op het vasteland bezitten.

Verstoorde binnen- en buitenlandse relaties

De Taiwanese politiek is verdeeld over de relaties met China.¹⁶ President Chen Hui-bian en zijn aanhangers weigeren het voorbeeld van de oppositie te volgen, die heeft afgezien van

het streven naar onafhankelijkheid en die het één-China-twee-systemen-principe heeft aanvaard. Volgens deze uit 1983 daterende formule van Deng Xiaoping, is er een staat (China), maar binnen deze staat kunnen en mogen in bepaalde gebieden - speciale bestuursgebieden - diverse sociale en/of economische systemen in werking zijn voor een bepaalde tijdsduur, naast en in harmonie met het sociale en economische systeem dat elders in China van kracht is.¹⁷ Dit beginsel, dat in het geval van Hong Kong voor het eerst werd getest, hanteert Beijing als een vereiste om tot betere onderlinge relaties met Taiwan te komen. Tot woede van president Chen heeft oppositieleider Lien Chan vorig jaar een bezoek gebracht aan de Chinese politieke leiding.

De Verenigde Staten en Japan wekten vorig jaar februari bij China de woede op met een verklaring van de Amerikaans-Japanse Consultatieve Veiligheidscommissie, waarin stond dat "de Straat van Taiwan een gemeenschappelijke zorg is van de Verenigde Staten en Japan, waarvan het probleem op vreedzame wijze moet worden opgelost."¹⁸ De Chinezen beschouwden dit als een regelrechte inmenging in hun binnenlandse aangelegenheden. Niet alleen tot ongenoegen van China maar ook van de Verenigde Staten, heeft president Chen Hui-bian de 'National Unification Council' in februari jongstleden opgeheven. Deze Raad was verantwoordelijk voor het beleid over een eventuele hereniging met China. Bovendien heeft Chen ook geweigerd de Verenigde Staten opnieuw te verzekeren geen onafhankelijkheidsverklaring uit te zullen vaardigen.¹⁹ Kortom, ook de relaties tussen de Verenigde Staten en Taiwan staan onder druk.

National Missile Defence (NMD)

Een ander belangrijk twistpunt tussen China en de Verenigde Staten vormen de Amerikaanse plannen voor een anti-raketverdediging (National Missile Defense - NMD). NMD moet de Verenigde Staten in staat stellen het Amerikaanse grondgebied te beschermen tegen inkomende raketten van een land als Noord-Korea. Maar ze is volgens de Amerikaanse president zo beperkt van opzet, dat het geen bedreiging voor de Russen en Chinezen zal vormen. China beschouwt NMD echter als een bedreiging van zijn nationale veiligheid. Er bestaat onder Chinezen een wijdverspreid wantrouwen, dat het werkelijke doel van NMD is China's nucleaire afschrikingscapaciteit te neutraliseren. Dit betekent dat China niet langer over een 'second-strike capability' beschikt in het geval van een confrontatie met de Verenigde Staten. Nu de Verenigde Staten bezig zijn NMD te operationaliseren heeft China - zoal eerder opgemerkt - besloten zijn nucleaire middelen uit te breiden en te verbeteren. Door het aantal raketten uit te breiden, wil China in staat zijn de Amerikaanse anti-raketverdediging te 'verzadigen' en voldoende raketten overhouden om het Amerikaanse grondgebied te treffen. Waarschijnlijk zullen een aantal Chinese raketten van meerdere kernkoppen worden voorzien. Een zelfde Chinees bezwaar geldt voor de plannen om een regionaal anti-raketschild (Theater Missile Defense - TMD) te stationeren in de regio, dat Japan, Zuid-Korea en Taiwan moet beschermen. Washington beschouwt de stationering van TMD als noodzakelijk in Noordoost-Azie om Japan en de Amerikaanse troepen die daar gestationeerd zijn te verdedigen tegen een raketdreiging vanuit Noord-Korea. Beijing, dat TMD beschouwt als een bedreiging van zijn territoriale integriteit, meent dat zo'n systeem het onafhankelijkheidsstreven van Taiwan zal aanmoedigen en in ieder geval de politieke kloof tussen Taiwan en het Chinese vasteland zal vergroten. Daarnaast ziet vooral de Chinese militaire leiding de stationering van TMD in Japan als een potentiële eerste stap van een remilitarisatie van dit land. Japan heeft voor het raketschild dit decennium meer dan tien miljard dollar uitgetrokken.

Tot slot

Het streven naar stabiliteit ten gunste van de eigen economische ontwikkeling is het belangrijkste kenmerk van de Chinese buitenlandse politiek van de afgelopen jaren. Het toenemend gewicht dat de Chinese economie in de wereldweegschaal legt, vertaalt zich in het Chinese streven naar een grotere invloed op internationale politieke ontwikkelingen. De meer assertieve opstelling van China in de internationale politiek wordt ook voor een deel verklaard als een reactie op het minderwaardigheidscomplex waaraan China in de 'Eeuw van Vernedering' (1842-1949) leed. Het land was toen een halfkolonie en vormde een speelbal voor westerse landen als Frankrijk en Engeland. Het Pentagon staat ambivalent ten opzichte van de militaire ontwikkelingen in China. Hier escorteert minister van Defensie Rumsfeld de toenmalige Chinese vice-president Hu Jintao het Pentagon binnen voor besprekingen op 1 mei 2002. Nadat het land na de incidenten op en rond het Plein van de Hemelse Vrede in 1989 internationaal in het beklaagdenbankje was gezet, is er de laatste jaren sprake van een opvallende rehabilitatie. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn het goedkeuren van de Chinese toetreding tot de Wereld Handels Organisatie (WTO) in 2002 en de toekenning van de organisatie van de Olympische Spelen in 2008.

De toekomstige rol van China in de wereldpolitiek zal voor een belangrijk deel ook afhangen van de interne stabiliteit. Niet alleen een verdere ontwikkeling van de economie is hiervoor noodzakelijk, maar bovendien zal de toegenomen welvaart aan grotere delen van de bevolking ten goede moeten komen dan op dit moment het geval is.

Eveneens van groot belang blijven de Chinese betrekkingen met de Verenigde Staten. De Verenigde Staten beantwoorden de opkomst van China met een beleid waarin - ondanks de bedenkingen van het Pentagon - het zoeken naar samenwerking vooralsnog de boventoon voert. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de waardering die de Verenigde Staten hebben uitgesproken over de rol die China als gastheer speelt in het zes-partijenoverleg over het stopzetten van het Noord-Koreaanse nucleaire programma. Dit geldt ook voor de kwestie Taiwan, waar de Verenigde Staten dit eiland duidelijk hebben gemaakt geen verdere stappen op de weg naar onafhankelijkheid te zetten.

Hoe dan ook, naar verwachting zal China zijn beleid van 'vreedzame opkomst' vooralsnog voortzetten, al is het maar om de buitenlandse bezorgdheid over de groeiende Chinese macht zoveel mogelijk te temperen. De vraag is echter hoe het Chinese beleid eruit zal zien, wanneer het als supermogendheid een rivaal van de Verenigde Staten zal zijn geworden.

Mr. drs. C. Homan is als senior onderzoeker verbonden aan het Security and Conflict Programme van Instituut Clingendael.

¹ Alex Neill, 'Chinese Regional Military Intentions: The Pentagon Demands Answers', in: *Newsbrief*, The Royal United Services Institute, September 2005 – pp. 102-104.

² Peter Harmsen, *How Large Is China's Defense Budget?*, Taiwan Security Research, 22 October 2005.

³ Zie onder meer 'China's Grand Strategy', Strategic Comments, Vol. 10 Issue 9, November 2004; S.R. Landsberger, 'China rukt op! De groeiende ambities van de Volksrepubliek', in *Militaire Spectator*, jaargang 173, nr. 7/82004, p. 353-370; en Willem van Kemenade, 'China and Japan, Partners in Regional Security and Integration or

-
- Permanently Estranged Neighbours?', lezing gehouden voor het Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken, Den Haag, 10 oktober 2005.
- ⁴ Ingrid d'Hooghe, 'Amerika en de opkomst van China: kans of gevaar?', in *Internationale Spectator*, jaargang 59, nr. 10, oktober 2005 – p. 503.
- ⁵ David Zweig and Bi Jianhai, 'China's Global Hunt for Energy', in *Foreign Affairs*, September/October 2005 – pp. 25–39.
- ⁶ Marcel de Haas, 'Russian-Chinese Military Exercises and their Wider Perspective: Power Play in Central Asia', *Russian Series*, 05/51, Conflict Studies Research Centre, October 2005– pp. 4–7.
- ⁷ 'China's Changing Military', Strategic Comments, Vol. 11, Issue 6, June 2005.
- ⁸ John Hill, 'China's Military Modernisation Takes Shape', in *Jane's Intelligence Review*, February 2004; en Top Ten Chinese Military Modernization Programmes, International Assessment and Strategy Center, Alexandria VA, 23 March 2005
- ⁹ Alexander Neill, 'Project 921: China's Quest to Conquer Space', in *Newsbrief*, The Royal United Services Institute, November 2005 – pp. 128–130; en Hui Zhang, 'Action/Reaction: U.S. Space Weaponization and China', in *Arms Control Today*, December 2005– pp. 6–12.
- ¹⁰ Zie noot 4– p. 503.
- ¹¹ Zie voor een pleidooi om als antwoord op de Chinese militaire opkomst de Amerikaanse militaire presentie in de Stille Oceaan te vergroten: Robert D. Kaplan, 'How We Would Fight China', in *Atlantic Monthly*, No 5, June 2005– pp. 49–64.
- ¹² *The Military Power of the People's Republic of China 2005, Annual Report to Congress*, Office of the Secretary of Defense, Washington, 19 July 2005.
- ¹³ Kees Homan, 'Naar normalisering van Japans veiligheids- en defensiebeleid', in *Internationale Spectator*, jaargang 59, nr. 10, oktober 2005 – p. 510.
- ¹⁴ Robert S. Ross, 'Assessing the China Threat', in *The National Interest*, No. 81, Fall 2005–p.82.
- ¹⁵ Denny Roy, 'The Sources and Limits of Sino-Japanese Tensions', in *Survival*, Vol. 47, No. 2, Summer 2005– p. 47.
- ¹⁶ 'China and Taiwan: Uneasy D6tente', *Asia Briefing* No. 42, International Crisis Group, Seoul/Brussels, 21 September 2005.
- ¹⁷ Zie noot 3, Landsberger– pp. 367–368.
- ¹⁸ Joint Statement U.S.-Japan Security Consultative Committee, Washington DC, 19 February 2005, <http://www.jda.go.jp/e/pab/joint/20050219.htm>.
- ¹⁹ 'Taiwan's President Abolishes Reunification Committee', in *Christian Science Monitor*, 27 February 2006.